

Afrika'nın Hiroşiması Reggane

Cezayir'in bağımsızlık arayışında olduğu yıllarda, ülkenin sahil şehirleri bağımsızlık mücadelesi verirken ülkenin güneyinde, Sahra kuşağında, bambaşka bir atmosfer vardı. 1960 yılında Fransa'nın Güney Cezayir'de başlattığı nükleer testler yöre halkını radyasyon denen nükleer etkiyle tanıştırmıştı.

2. Dünya Savaşı sonrası hızlanan nükleer teknolojiye sahip olma tutkusu, İngiltere gibi Fransa'yı da yeni arayışlara sürüklemişti. Charles de Gaulle'ün isteğiyle başlatılan nükleer çalışmalar Fransa'yı bir an önce Amerika, Sovyetler ve İngiltere ile rekabet edebilecek düzeye getirmeyi amaçlıyordu. Önce Alp Dağları'nda sonra Korsika'da devam eden nükleer çalışmalar, çevrecilerin tepkileri karşısında durduruldu. Nükleer çalışmaların Cezayir'e transfer edilmesine karar verildi. 1960'ta Cezayir hâlâ Fransa'nın bir kolonisi olduğu için buradaki tepkileri bastırmakta zorlanılmıyacaktı.

Fransız mühendisler test laboratuvarlarını Sahra'ya konuşlandırdılar. Cezayir'in güneyinde o zamanlar için yaklaşık 40 bin nüfus barındıran Reggane şehri nükleer denemelerin ilk merkezi haline getirildi. Nükleer test merkezine yakın lokasyonlarda yaklaşık 150 bin civarında insan yaşamaktaydı.

Fransız test ekibinin konuşlandığı Hammoudia bir anda küçük bir Fransız kasabasına dönüşmüştü. Çok sayıda teknisyen ve mühendis burada yaşamaya başlamıştı. Fransa'nın testler için çevrelediği alan ise toplamda Fransa'nın 5'te 1'i büyüklüğüne denk gelen geniş bir bölgeden oluşuyordu. Bugün bile radyasyon yayılımının devam ettiği bu bölge, birden Fransa için stratejik bir önem kazanmıştı. İnsanların sürü otlattığı, kuyulardan su çektiği kırsal bir yerleşkeye milyar dolarlık nükleer yatırım yapılıyordu.

13 Şubat 1960'ta yöre halkı büyük bir patlama ve parıltı ile sarsıldı. Yer sarsıntısı insanları dehşete düşürmüştü. Havada büyük bir duman bulutu atmosfere doğru yükselirken yüzlerde korku ve panik vardı. Fransızlar "Gerboise Bleue" kodlu ilk nükleer atom bombalarını başarıyla denemişlerdi. 70 kiloton ölçeğindeki atom bombası kratere benzer bir oyuk açarken yıllar sürecektir radyasyon yayılımı da başlamıştı.

Reggane, toplamda dört atmosferik denemeye sahne olduktan sonra, testler aynı bölge içinde In Ecker isimli başka bir lokasyona kaydırıldı. Yer altı laboratuvarlarının kurulduğu In Ecker'de de bir dizi gizli test gerçekleştirildi. Bu denemeler 1966'ya kadar Sahra'da devam etti. 1960-1966 arasında Fransızlar Sahra'da 17 nükleer deneme gerçekleştirdiler. Ayrıca bu testlerin çok güvenli şartlarda yapıldığına dair kamuoyunu da inandırdılar.

Daha kısa zaman önce ortaya çıkan gerçek şuydu ki, bu nükleer denemelerin radyoaktif etkileri konusunda Fransa kamuoyunu yanıltmıştı. *Le Parisien* gazetesi, 2010 yılında, söylenenden çok daha fazla bir alanın radyoaktif etkiye maruz kaldığını belirten birtakım gizli belgeleri yayımladı. Aslında radyoaktif etki Nijer, Mali, Moritanya, Tunus, Libya ve hatta güney Avrupa'ya kadar ulaşan çok daha geniş bir alanı kapsıyordu. Bu geniş alan içinde insan sağlığına ve eko sisteme zarar veren radyoaktif partikül yayılımı söz konusuydu.

Testin yapıldığı yerleşkeye yakın köy ve kasabalar radyoaktif etkiye daha fazla maruz kaldıklarından kısa sürede pek çok sağlık sorunu ortaya çıkmıştı. Reggane'de yaşayan insanlar radyoaktif etkiyi kendilerinden sonraki nesillere de genetik olarak aktarıyorlardı. Olumsuz etki sadece insanlarla da sınırlı kalmıyordu. Hayvan sürüleri, su kaynakları, bitki türleri de radyoaktif etkiye uğramıştı. Testlere katılan Fransızlar bile daha sonraki hayatlarında kısırlık ve kanser gibi sorunlarla karşılaşmışlardı.

Afrika ülkelerinin tepkilerine rağmen ısrarla sürdürülen bu denemeler Fransa'yı önemli bir nükleer güç haline getirerek nükleere sahip devletler ligine yükseltmişti. Afrika'nın Hiroşima'sı haline gelen Reggane'de halk ise üretmedikleri, sahibi olmadıkları ve hayatlarında belki bir daha hiç görmeyecekleri bir bombanın etkilerine yıllar boyu maruz kalmak gibi bir durumun içine düşmüştü. Hatta nesilden nesile aktarılan bu etki, olay anında orada olmayanları bile yıllar içinde etkilemeye devam edecekti.